

Roll No.

Exam Code : M-24

Subject Code—61406

B. Sc. EXAMINATION

(Batch 2019 Onwards) (Main/Re-appear)

(Fourth Semester)

SANSKRIT COMPULSORY-II

CXL-401(ii)

(Language Skills Compulsory Course-IV)

Time : 3 Hours

Maximum Marks : 80

नोट : सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

1. निम्नलिखित सभी प्रश्नों के लघु उत्तर दीजिए :

$2 \times 10 = 20$

(क) 'नीति सूक्तयः' पाठ मूलतः कहाँ से उद्धृत है ?

(ख) 'धिक् दारिद्र्यम्' मूलतः किस ग्रन्थ से उद्धृत है ?

(ग) दरिद्रता किसमें रहती है ?

(घ) 'दण्डः' शब्द का अर्थ स्पष्ट कीजिए ।

(2-09-17-0524) J-61406

P.T.O.

(ड) 'पंचतंत्र' का क्या अर्थ है ?

(च) 'हितोपदेश' ग्रन्थ के रचयिता कौन हैं ?

(छ) 'सुन्दोपसुन्दकथा' के लेखक का नाम बताइये ।

(ज) 'दुर्जनसंगौ भयावहः' मूलतः किस ग्रन्थ से लिया गया है ?

(झ) गम् धातु का लृट्लकार प्रथम पुरुष एकवचन में रूप लिखिए ।

(ञ) अच् सन्धि का क्या अर्थ है ?

2. निम्नलिखित पद्यांशों में से किन्हीं दो की सप्रसंग व्याख्या कीजिए : 2×7.5=15

(क) अर्थेन हि विहीनस्यपुरुषस्याऽल्प मेधसः ।

विच्छिद्यन्ते क्रियाः सर्वाः ग्रीष्मे कुसरितो यथा ॥

(ख) ब्रह्मचारी गृहस्थश्च, वानप्रस्थश्च भिक्षुकः ।

दण्डस्यैव भयादेते, मनुष्या वर्त्मनि स्थिताः ॥

(ग) प्रजहाति यदा कामान्सर्वान्पार्थ मनोगतान् ।

आत्मान्येवात्मना तुष्टः स्थितिप्रज्ञस्तदोच्यते ॥

(घ) दुर्जनस्य च सर्पस्य वरं सर्पो न दुर्जनः ।

सर्पः दशाति काले तु दुर्जनस्तु पदे-पदे ॥

3. निम्नलिखित गद्यांशों में से किन्हीं दो की सप्रसंग व्याख्या कीजिए : $2 \times 7.5 = 15$

(क) अस्ति कस्मिंश्चित्पर्वतैदेशो वानर यूथम् । तच्च कदाचित् हेमन्तसमयेऽतिकठोर-वातसंस्पर्श-वेपमान-कलेवरं तुषार-वर्षोद्धत-प्रवर्ष-घन-धारा-निपात-समाहतं न कथंचिच्छान्तिमगमत् । अथ केचिद्वानराः वह्नि-कण-सदृशानि गुञ्जाफलान्य-वचित्य वह्निवाञ्छया फूत्कुर्वन्तः समन्तात् तस्थुः ।

(ख) अस्त्युज्जयिनीवर्त्मप्रान्तरे प्लक्षतरुः । तत्र हंस काकौ निवसतः । कदाचित् ग्रीष्म समये परिश्रान्तः कश्चित्पथिकस्तत्र तरुतले धनुष्काण्डं सन्निधाय सुप्तः । तत्र क्षणान्तरे तन्मुखाद् वृक्षच्छायाऽपगता । ततः सूर्य तेजसा तन्मुखं व्याप्तमालोक्य, तद्वृक्षस्थितेन पुण्यशीलेन शुचिना राजहंसेन कृपया पक्षौ प्रसार्य पुनस्तन्मुख छाया कृता ।

(ग) अस्ति वाराणस्यां कर्पूरपटको नाम रजकः । स रात्रौ गाढ निद्रायं प्रसुप्तः । तदनन्तरं तद्गृहद्रव्याणि हर्तुं चौरः प्रविष्टः । तस्य प्राङ्गणे गर्दभः बद्धस्तिष्ठति । कुक्कुरश्चोपविष्टोऽस्ति । अथ गर्दभः श्वानमाह 'सखे भवतस्तावदयं व्यापारः । तत्किमिति त्वमुच्चैः शब्दं कृत्वा स्वामिनं न जागरयसि ।

(घ) तत्पश्य मे बुद्धिप्रभावम् । परं ममापि सुहृद्भूता
वीणारवा नाम मक्षिकास्ति । तत्तामाहूयागच्छामि,
येन स दुरात्मा दुष्टगजो वध्यते । अथासौ चटकया
सह मक्षिकामासाद्य प्रोवाच, 'भद्रेममेष्टेयं चटका
केनचिद् दुष्टगजेन पराभुताडण्डस्फोटनेन । तत्तस्य
वधोपायमनुतिष्ठतो मे साहाम्यं कर्तुमर्हसि ।
मक्षिकाप्याह-'भद्र किमुच्यतेऽत्रविषये' ।

4. निम्नलिखित में से किन्हीं तीन धातुओं के यथानिर्दिष्ट
लकारों में रूप लिखिए :

- (क) भू धातु लङ्लकार
- (ख) अस् धातु लृट्लकार
- (ग) कृ धातु लट्लकार
- (घ) गम् धातु लङ्लकार
- (ङ) पठ् धातु लट्लकार
- (च) दृश् धातु लट्लकार

5. निम्नलिखित में से किन्हीं पन्द्रह की सन्धि अथवा
सन्धि-विच्छेद कीजिए : 1×15=15

- (i) परम+अर्थः
- (ii) न+अस्ति
- (iii) हिम+आलयः

- (iv) देव+आनन्द
(v) मुनि+इन्द्र
(vi) लक्ष्मी+ईशः
(vii) भानु+उदयः
(viii) पितृ+ऋणम्
(ix) हरे+अत्र
(x) हरी+एतौ
(xi) मुनि+इमौ
(xii) दिनाङ्कः
(xiii) दयानन्दः
(xiv) भावूदयः
(xv) मातृणम्
(xvi) हरेऽव
(xvii) विष्णोऽव
(xviii) प्रजैते
(xix) कविइमौ
(xx) इन्द्रः
(xxi) अमी ईशाः
(xxii) अहोईशाः ।

<https://t.me/BscNonmedical2023>